

ЛУИДЖИ ПИРАНДЕЛО

МЕДАЛИТЕ

Превод от италиански: Светозар Златаров, 1975

chitanka.info

Тази сутрин Шараме се въртеше из стаичката си като муха без глава.

Неведнъж Роро, доведеницата му, се бе показвала на вратата, за да го пита:

— Какво търсите?

А той, като прикриваше веднага смущението и потискаше вълнението си, отговаряше с примирително и невинно изражение:

— Търся си бастуна.

А Роро:

— Ето го там. Не го ли виждате? На ъгъла на шкафа.

И беше влязла да му го подаде. Малко след това, при един нов въпрос на Роро, той се сети да й каже, че му трябва... да, трябва му чиста носна кърпа. И я получи. Но ето че и след това не се решаваше да тръгне.

Истината беше следната: тази сутрин Шараме събираще смелост, за да каже нещо на доведеницата си, а смелост все не му достигаше. Не можеше да й го каже, защото от нея изпитваше същата боязън, каквато изпитваше от жена си, починала преди седем години. Починала от мъка, както твърдеше Роро, затуй, че той бил глупак.

Зашпото Карландреа Шараме, някога заможен, един прекрасен ден му беше пуснал края и след поредица от лоши години бе принуден да продаде малкия чифлик, после къщата и на шестдесет и осем години да стане посредник на търговия с цитрусови плодове. По-рано те бяха главният продукт на чифлика и той ги продаваше, продаваше ги, колкото да се каже — всъщност се оставяше посредниците разбойници да му ги окрадат за шепа пари. Сега би трябало той да играе ролята на крадец — и представете си доколко успяваше в това.

Та те дори не му даваха възможност да опита. От време на време му разрешаваха по милост някоя сделчица, та да си плати налога като посредник. А за да припечели сумата за този налог, той, бедният стариц, трябваше да тича цял ден, тъй както беше болnav, хилав, с болно сърце, с подути крака, нахлузени в пробити платнени обувки. Прибираше се чак привечер, грохнал, капнал от умора, има-няма с две лири в джоба.

Хората обаче мислеха, че за всички мъки, които е принуден да понася, той получава отплата в тържествените дни на патриотичния календар, когато с избеляла червена риза, с кърпа на врата, с

островърха шапка, нахлупена чак до тила, носеше победоносно своите гарибалдийски медали от шейсетте години.

Седем медала!

И въпреки това, когато накуцваше редом с бойните си другари в шествието и се мъкнеше зад знамето на Дружеството на ветераните, Шараме приличаше на бедно изгубено куче. Често вдигаше ръка — лявата, и с треперещи пръсти търкаше отпуснатата кожа на шията си под брадичката или се опитваше да скубе щръкналите косъмчета по хълтналите си бузи. Изобщо сякаш правеше всичко възможно да скрие под вдигнатата си ръка медалите, като даваше да се разбере, че не му харесва да се перчи с тях.

Като го виждаха да минава, мнозина му викаха:

— Да живее отечеството, Шараме!

Той се усмихваше, свеждаше срамежливо лисите си очички и отвръщаше тихо, сякаш на самия себе си:

— Да живее... да живее!

Дружеството на ветераните гарибалдийци се помещаваше в стаята на приземния етаж на единствената къщица останала на Шараме от всичкия му имот. Той живееше горе заедно с дъщеря си, в две стаички, до които водеше малка стълба от приземната стая. На вратата имаше табела, където с големи червени букви беше написано:

ВЕТЕРАНИ ГАРИБАЛДИЙЦИ

От прозореца на Роро една немирна гранка ясмин грациозно се протягаше над тази табела.

В стаята имаше голяма маса, покрита със зелена покривка, за президиума и съвета, друга по-малка маса беше определена за вестници и списания. Груба етажерка с три полици бе запълнена с прашни, повечето неразрязани книги. На стените висяха голям цветен портрет на Гарибалди, друг по-малък на Мацини и един още по-малък на Карло Катанео. Освен това имаше и една възпоминателна щампа — *Смъртта на Героя на Двата свята*, сред панделки, свещи и знамена.

Всяка сутрин, след като разтребеше двете горни стаи, Роро обличаше една станала вече прословута пламтящочервена блузка и слизаше в приземната стая. Сядаше пред вратата на приказки със

съседките, като плетеши с една кука. Беше хубава девойка, мургава, цветуща и я наричаха *Гарibalдийката*.

И ето че тъкмо този ден Шараме трябваше да каже на доведеницата си да не слиза повече в тази стая, седалище на дружеството, а вместо това да си работи горе, в своята стаичка, защото Амилкаре Белоне, председателят на ветераните, му се бе оплакал не точно от този навик на Роро, която в края на краищата беше господарка на къщата, а защото под претекст, че идва да чете тук вестниците, почти всяко утро се мъкне един разпуснат младеж, някой си Розолино Ла Роза. Той бил в Гърция заедно с други трима младежи от градчето — Бети, Гаспери и Марколини. Там воювали не с друг враг, а с Турция и поради това Ла Роза си въобразявал, че и той е гарибалдиец.

Ла Роза, богат безделник, се гордееше със своето младежко геройство. Превърнал го беше в натрапчива идея и не можеше да говори за друго. Един от неговите трима другари, Гаспери, бил леко ранен при Домокос, а той се хвалеше с това, като че ли едва ли не раната е била нанесена на него. Пък хубав младеж беше този Розолино Ла Роза: висок, тънък, сух, с дълга русочервеникова квадратна брада и засукани нагоре мустаци, дето, ако ги дръпнеше повече, би могъл да ги завърже като нищо зад врата си.

Не беше трудно да се разбере, че идва в помещението на ветераните не за да чете вестници и списания, а за да се показва там като вътрешен между гарибалдийците и отчасти за да ухажва Роро с червената блузка.

И Шараме беше разbral това, но знаеше също така, че Роро е много съобразителна, а младежът — богат и вятърничав. Можеше ли той с чиста съвест да попречи на един евентуален изгоден брак на своята дъщеря? Той беше стар и беден. Какво щеше да стане в близко бъдеще с тази девойка, ако не успееше да си намери съпруг? И после Шараме не ѝ беше истински баща и затова нямаше толкова голяма власт над нея, та да ѝ забрани нещо, което не само не смяташе за нередно, а дори мислеше, че може да донесе на дъщеря му голямо добро.

Но, от друга страна, Амилкаре Белоне също имаше право. Това бяха семейни въпроси, с които Дружеството на ветераните нямаше нищо общо. По улиците обаче вече се клюкарствуваше за интрижката между Ла Роза и Роро, в която, изглежда, имало пръст и дружеството.

И Белоне, който ръководеше дружеството и ревностно се стараеше да запази доброто му име, не можеше да позволи да се говорят такива работи. Ала все пак какво трябваше да се прави? Как да обясни всичко това на Poro?

Повече от час клетият Шараме седеше като на тръни, докато Poro сама дойде да му заговори.

Натъкмена със своята пламтящочервена блузка, тя ядосано влезе в стаята на баща си.

— Ще излезете ли най-после, или няма да излезете тази сутрин? Не ме оставяте дори да разтребя стаята! Слизам долу.

— Чакай, Poro, чуй ме — започна тогава Шараме, като събра смелост. — Тъкмо това исках да ти кажа.

— Кое?

— Че ти, значи, тъй... Не би ли могла, значи, няма ли да ти е приятно да работиш тук, в твоята стая, а не долу?

— Че защо?

— Ами тъй, защото, нали знаеш... Членовете на дружеството...

Poro веднага свъси вежди.

— Това нещо ново ли е? Извинете, да не би господа ветераните да са започнали да си плащат наема?

Шараме глупавичко се усмихна, сякаш Poro беше казала сполучлива духовитост.

— Тъй — рече той. — Вярно е, не... не плащат наема.

— Тогава какво искат? — настойчиво и гордо запита Poro. — За какво претендират? На всичко отгоре да се разпореждат в нашата къща?

— Не, няма такова нещо! — опита се да възрази Шараме. — Знаеш, че аз сам по собствено желание им предложих...

— Вечер — съгласи се Poro, за да прекъсне разговора, — вечер да правят каквото искат! Щом ви е хрумнало да им дадете тук подслон. Аз си знам какво ми е всяка нощ, като не мога да заспя, да им слушам дрънканиците и ужасните песни, дето ги пеят, когато се напият! Сега настояват аз да...

— Не заради тебе — опита се да я прекъсне Шараме, — съвсем не заради тебе, дъще моя...

— Разбрах! — отвърна начумерена Poro. — Разбрах още преди да ми заговорите. Но отговорете на господа ветераните тъй: те да си

гледат своята работа, а аз моята. Ако не им е угодно, да се махат — ще ми направят голямо удоволствие. Аз приемам в къщи, когото желая и който ми се харесва. Дължна съм да давам отчет само на вас. Я ми кажете: вие да не би вече да ми нямате доверие?

— Разбира се, че ти имам доверие, дъще моя!

— Тогава стига по този въпрос! Нямам какво друго да ви кажа.

И Poro с лице, по-червено от нейната блузка, обърна гръб и слезе надолу, извън себе си от яд.

Шараме прегълтна, после остана прав насред стаята да протяга устна и да мига, ядосан, без сам да знае дали на себе си, на Poro или на ветераните. В края на краищата все пак трябваше нещо да направи. Най-напред — да излезе навън. Малко въздух! На чист въздух, кой знае, може би щеше да му хрумне нещо.

И заслиза по стълбичката, подпирайки се с едната ръка о стената, а с другата на бастунчето пред себе си. Пристигнаше надолу с единия си подут крак, после с другия, като на всяко стъпало сумтеше през ноздри от усилие и мъка. Прекоси приземната стая и излезе, без да каже дума на Poro, която вече бъбреше с една съседка и дори не се обърна да го погледне.

Ах, какво облекчение щеше да бъде за него, ако дъщеря му най-после се задоми, пък било и за друг младеж, ако не може тъкмо за La Rosa! Да се омъжи точно за La Rosa, наистина му се струваше трудно: преди всичко, защото Poro беше бедна. После, защото я наречаха *Гарибалдийката*, а господата La Rosa от своя страна търсеха за вятърничавия си син разумна девойка, която да не е заслепена от патриотични идеи. Не че Poro беше заслепена: тя никога не се бе опиянявала от идеи. Но за съжаление си беше създала такова име и може би сега искаше да си послужи с това като с паяжина. Никой не можеше да я обвини, че плете паяжина, за да омотае онай пеперудчица La Rosa.

— Ех, да можеше да стане така! — въздишаше насаме Шараме, като мислеше, че пеперудчицата, изглежда, вече наистина добре се е заплела.

Хайде де, и тъкмо сега да отиде да разваля тази клопка, за да направи удоволствие на господа ветераните, дето не плащат дори наема? И в края на краищата какво лошо има във всичко това за Амилкаре Белоне? Обстоятелството, че La Rosa е носил в Гърция

червена риза. Обида и ревност! Червената риза, която този младеж искаше да облича, изглеждаше на пустия му Белоне истинско светотатство и го караше да беснее като бик. Ако някой друг младеж идваше да чете вестници при ветераните, той навярно нямаше да обърне внимание.

Като разсъждаваше така, Шараме стигна до главния площад на градчето и както обикновено отиде при една от масичките на кафенето, наредени на тротоара.

Седнал там, той всеки ден чакаше някой да го повика за някакво посредничество: докато чакаше, го измъчваха мухите и досадата и той заспиваше. В това кафене никога не поръчваше нищо, нито дори чаша вода с капка анисов ликьор. Но съдържателят го понасяше, защото често посетителите се развличаха с него, като насила го караха да разказва за Калатафими, за влизането на Гарибалди в Палермо, за Милацо и за Волтурно. Шараме разказваше със сърцераздирателна печал, като клатеше глава и притваряше лисите си очички. Без каквато и да е ехалтация и без да се хвали, той си припомняше тъжните случки, загиналите, ранените. Тъй че накрая ония, дето го подтикваша да говори, за да се развлекат, опечалено се замисляха над това как някогашният плам на стареца е угаснал сред нищетата на тъжните години, които е преживял след това.

Тази сутрин, като го видя по-потиснат от обикновено, един от посетителите му извика:

— Хайде, смелост!

— Хайде, горе главата, Шараме! След няколко дни е празникът на Конституцията. Старата червена риза ще поизлезе на чист въздух!

Шараме махна с ръка и с този жест искаше да каже, че друго го занимава сега. Тъкмо се готвеше да опре брадичката си върху ръцете, сложени на топката на бастунчето, когато чу да го вика нахлулият като хала Амилкаре Белоне. Подскочи и стана прав под гневния поглед на председателя на Дружеството на ветераните.

— Знаеш ли, казах ѝ! Казах на Роро тази сутрин — започна Шараме, за да го укроти, като се приближи до него.

Но Белоне го сграбчи за ръката, дръпна го към себе си и като заврътямрук под носа му, извика:

— Ами че той е там сега!

— Кой?

— Ла Роза!

— Там?

— Да, и сега аз ще го оправя. Ще го изгоня вместо тебе, с ритници.

— Моля те! — закле го Шараме. — Да не правим скандали! Пусни ме аз да отида. Обещавам ти — вече няма да стъпи. Мислех, че е достатъчно, дето казах на Роро... Пусни ме да отида!

Белоне се ухили и без да пуска ръката му, го попита:

— Искаш ли да знаеш какво си ти?

Шараме се усмихна горчиво, като сви рамене.

— Хапльо ли? — попита той. — И едва сега го забелязваш? Аз го зная от много отдавна, драги мой.

И тръгна приведен, клатейки глава, като се подпираше с бастунчето.

Когато Роро, която седеше близо до вратата, забеляза, че се задава баща ѝ, направи знак на Розолино Ла Роза да се отдръпне и да седне при масичката с вестниците. С един скок Ла Роза се намести, отвори наслуки едно списание и се зачете.

— Защо тъй бързо се връщате? — попита тя пастрока си с най-безочливата муцунка на тази земя. — Какво ви се е случило?

Шараме погледна първо Ла Роза, който седеше с лакти, опрени на масата, и после каза на доведеницата си:

— Бях те помолил да стоиш горе.

— И аз ви отговорих, че в моята къща... — започна Роро, но Шараме я прекъсна заплашително, като вдигна бастуна и посочи стълбичката в дъното:

— Млък! Качвай се горе! Трябва да кажа две думи на господин Ла Роза.

— На мене ли? — рече оня, сякаш падаше от небето, като се обърна и показа хубавата си квадратна брада и засуканите нагоре мустаци.

Изправи се и какъвто беше дълъг, се приближи до Шараме, който пред него изглеждаше съвсем дребничък.

— Стойте, стойте седнал, драги дон Розолино. Исках да ви кажа... такова... Ти върви горе, Роро!

Розолино Ла Роза се преви на две, за да се поклони на Роро, която вече се отправяше нагоре по стълбичката и ядно мърмореше.

Шараме почака доведеницата му да се качи горе. Обърна се смилено и усмихнато към Ла Роза и започна:

— Вие сте добър младеж, драги мой дон Розолино, зная това.

Розолино Ла Роза отново се преви одве:

— Благодаря от сърце!

— Не, това е истина — подхвани Шараме. — Колкото за мене, то е голяма чест...

— Благодаря от сърце!

— Ама не, това е самата истина, ви казвам. Изключителна чест, драги дон Розолино, че идвате тук да... четете вестници. Само че, ето какво, аз тук хем съм собственик, хем не съм. Вие виждате: това е клуб на Дружеството на ветераните, а аз, който съм собственик и в същото време не съм собственик, имам към моите другари, към членовете... известна отговорност, нали така...

— Но аз... — опита се да го прекъсне Розолино Ла Роза.

— Зная, вие сте добър младеж — добави веднага Шараме, като протегна ръка, — идвате тук да четете вестници и не прочите на никого. Тези вестници обаче, нали така... тези вестници, драги мой дон Розолино, не са мои! Ако бяха мои, бих ви ги предоставил всичките... то се знае! Тъй като вие не членувате...

— Стой! — извика на това място Ла Роза, като на свой ред протегна ръце и се навъси. — Чаках да кажете това. Не съм бил член? Прекрасно. Сега вие ми отговорете: в Гърция бил ли съм, или не?

— Разбира се, че сте били! Кой може да се съмнява?

— Прекрасно! А носил ли съм червена риза, или не?

— Разбира се! — повтори Шараме.

— Следователно ходил съм, сражавал съм се, върнал съм се. Внимавайте, аз имам доказателства, Шараме, доказателства, доказателства, документи, които ясно говорят. Тогава според вас аз какъв съм?

— Но вие сте прекрасен младеж, добро момче, нали вече ви казах?

— Благодаря безкрайно! — изскимтя Розолино Ла Роза. — Не ви питам за това. Според вас аз гарибалдиец ли съм, или не съм гарибалдиец?

— Да сте гарибалдиец? Да, разбира се, защо не? — отговори объркан Шараме, като не знаеше какво цели Ла Роза.

— И ветеран? — настоя пак оня. — Ветеран съм, защото не съм загинал и съм се върнал. Вярно ли е? И ето че господа ветераните не позволяват да идвам тук да чета вестници, защото не съм бил членувал в дружеството, нали така? Вие сам го казахте. Добре тогава: отивам още сега да намеря моите трима другари, ветерани от Домокос, и ние четиримата задружно още тази вечер ще представим заявление за приемането ни в дружеството.

— Как? Как? — рече Шараме, като опули очи. — Вие искате да станете член тук?

— А защо не? — попита Розолино Ла Роза, като смръщи още понадменно вежди. — Не сме ли достойни според вас?

— Да, разбира се... Не казвам... Колкото до мене, без друго... Такава чест е за мен, такова удоволствие! — извика Шараме. — Но другите, нали така, онези... моите другари...

— Ще ги видя аз! — заключи заплашително Ла Роза. — Убеден съм, че имам право да членувам в това дружество повече от всеки друг, и ако се наложи, Шараме, мога да го докажа. Разбрахте ли ме?

И като каза това, Розолино Ла Роза хвана с два пръста ревера на сакото на Шараме и го разтърси леко, после го загледа право в очите и добави:

— Довиждане до тази вечер, Шараме. Разбрахме се, нали?

Клетият Шараме остана сред стаята изумен и се почеса по тила.

В Дружеството на ветераните бяха останали да членуват малко повече от дузина бивши бойци, никой от които не беше роден в градчето. Председателят Амилкаре Белоне беше ломбардец, от Бреша, Нарди и Навета бяха от Романия и изобщо всички бяха от най-различни области на Италия, дошли в Сицилия кой заради търговия с цитрусови плодове, кой заради търговия със сяра.

Дружеството беше създадено преди много години, една вечер, по инициатива на Белоне. В Палермо трябваше да се чествува шестстотингодишнината на Сицилианските вечерни. При новината, че Гарибалди ще дойде в Сицилия за този паметен празник, в кафенето се бяха събрали малцината гарибалдийци, живеещи в градчето, с намерение да отидат заедно в Палермо и да видят за последен път своя славен вожд. Предложението на Белоне да основат начаса едно

дружество на ветерани, което да се яви със собствено знаме в голямото шествие, предвидено в програмата на празника, бе прието с въодушевление. Тогава някои посетители на кафенето посочиха на Белоне Карландреа Шараме, който дремеше в един отдалечен ъгъл, и му казаха, че и той е ветеран гарибалдиец, стар патриот от градчето. И Белоне, запален от спомена за младежкия ентузиазъм и отчасти от виното, веднага се приближи:

— Хей, другарю по оръжие! Пичото! Пичото^[1]!

Сепна го от съня и сред овации го извика да вземе участие в създаващото се дружество. Принуден да пие в този необичаен час, и то в по-голямо количество, отколкото би утолило жаждата му, Карландреа Шараме се изтърва на свой ред и предложи за момента новото дружество да установи своя клуб в приземната стая на неговата къщичка. Ветераните веднага приеха. По-късно, като забравиха, че Шараме им бе предоставил стаята временно, останаха там завинаги, без да плащат наем.

От своя страна Шараме, като даваше стаята бесплатно, имаше преимуществото да не плаща три лири месечно които другите членове плащаха за абониране на вестници, за осветление и тъй нататък. От друга страна, ако имаше известно неудобство, то беше само вечер, когато ветераните оставаха да изпият по някоя дамаджанка вино, да играят на карти, да четат вестници и да бистрят политиката.

Никой не предполагаше, че клетият Шараме е като между чук и наковалня между доведеницата си и Белоне. Председателят от Бреша не допускаше възражения: невъздържан и креслив, той се нахвърляше срещу всеки, който дръзвеше да му противоречи.

— Хлапаци, ах, хлапаци! — развика се тази вечер, след като прочете заявлението на Ла Роза и компания, като подскачаше от злоба, размахваше хартията под носа на членовете и се кискаше с пламнало лице. — Хлапаци, господа, хлапаци! Ето ги тук! Новите червени ризи, по три лири метърът, току-що дошли от фабриката, драги господа, надянати за първи път в Гърция, спретнати, чисти и без нито едно петно! Седнете, седнете, всички сме тук, откривам събранието: без формалности, без дневен ред, ще ги ликвидираме набързо, с един замах на перото! Седнете, седнете!

Ала членовете на дружеството, с изключение на Шараме, се бяха скучили около него, за да видят тази хартия, сякаш не вярваха, и го

затрупваха с въпроси, особено тълстият и безъб романьолец, Навета, който беше малко глух и имаше дървен крак, един вид прът, на който се вееше крачолът му и който глухо тупаше, когато пристъпваше, и предизвикваше отвращение.

Белоне се измъкна от навалицата, като ги разблъска с ръка, отиде да заеме мястото си на масата на президиума, позвъни със звънчето и взе да чете заявлението на младежите; кривеше лице и правеше хиляди гримаси с очи, нос и устни, които предизвикваха все по-разюздан смях сред слушателите.

Само Шараме слушаше сериозно, опрял брадичка на топката на бастунчето и втренчил очи в петролната лампа.

Като свърши четенето, председателят възприе сериозен и благоприличен вид. Надигайки се от стола, Шараме отклони вниманието му.

— На мястото си! Сядай! — извика му Белоне.

— Лампата дими — забеляза кротко Шараме.

— Остави я да си дими! Господа, аз смятам, че е празно губене на време, аз считам, че е унизително да разискваме един толкова смешен въпрос. (*Отлично!*) Всички задружно с един замах на перото да отхвърлим тази невероятна, тази неокачествима, тази... не знам какво да кажа! (*Избухват ръкопляскания.*)

Но Нарди, другият член на дружеството от Романия, пожела да говори и каза, че счита за необходимо и за неотменим дълг да заяви веднъж завинаги, че за гарибалдийци трябва да се считат само онези, които са следвали Гарибалди (*Точно така! Отлично!*), истинския, единствения Джузепе Гарибалди (*Шумни аплодисменти, овации*), Джузепе Гарибалди и край.

— Край! Стига, стига толкова!

— И нека добавим — пум! — надигна се тогава да рече Навета.

— Нека добавим, о, господа, че... онази... как се наричаше там, злополучна война на Гърция срещу... как се назваше там — Турция, не може и абсолютно не трябва да се взема на сериозно, поради... Тъй де... Там, как се назваше... падението на онази нация, която, която...

— Стига с това „която“! — изрева ядосан Белоне, като скочи на крака. — Достатъчно е да се каже „падението на онази разкапана нация“!

— Отлично! Скапана! Скапана! Не е необходимо повече! — одобриха всички.

Точно тогава Шараме повдигна брадичка от бастунчето и вдигна ръка.

— Разрешете — помоли той смилено.

Членовете на дружеството сърдито се обърнаха към него, а Белоне го изгледа мрачно.

— Ти ли? Какво искаш да кажеш ти?

Бедният Шараме се обърка, прегълътна, протегна още веднъж ръка.

— Вижте... Искам да ви обърна внимание, че... в края на краищата тези... четирима младежи...

— Смешници! — избухна Белоне. — Те са смешници и край! Ти да не би да искаш да ги защитиш?

— Не! — отговори веднага Шараме. — Не, но вижте, бих желал да ви обърна внимание, както казах... че в края на краищата те са се... сражавали са се тези четирима младежи, били са в огъня. Тъй, тъй... и са се държали храбро, достойно... Един дори е бил ранен... Какво искате повече? Нима трябваше да си оставят там костите, боже упази! Ако той, Гарibalди, не е бил там, то е, защото не е могъл да отиде — така де! — защото е бил мъртъв... Обаче там е бил синът му, който има право, струва ми се, да носи червената риза и да разрешава на всички, които го последваха в Гърция, да я носят, тъй е. И следователно...

До този миг Шараме съумя да говори, като сам се удивляваше, че го оставят да се изкаже. Ала говореше страхливо и все повече се плашише от мълчанието, с което посрещаха неговите думи. В това мълчание не чувствуваше съгласие, дори долавяше, че другарите му едва ли не го предизвикват да продължи, за да видят докъде ще стигне неговата наивност или неговото безочие, или за да го нападнат яростно при някоя негова недобре премерена дума. И затова се стараеше да придава все по-смирен израз на лицето и на гласа си. Ала не знаеше какво повече да добави, стори му се, че е казал достатъчно, че доколкото е могъл, е защитил ония младежи. А другарите му продължаваха да мълчат и с това го предизвикваха да говори. Какво да каже повече? Добави:

— И значи, струва ми се...

— Какво ти се струва? — избухна гневно Белоне, като застана срещу него.

— Много важно! Глупости! — развикаха се другите, които също наставаха.

Заобиколиха го всички едновременно и взеха възбудено да говорят. Един го теглеше насам, друг нататък, за да му доказват, че подкрепя недостойна кауза и че трябва да се засрами. Да се засрами, защото защищава четирима нехранимайковци, безделници! Та могат ли епопеите, истинските епопеи като гарибалдийската да имат някакво продължение? В посмешище, в посмешище се превърна Гърция!

Клетият Шараме не можеше да отговори на всички; нападнат отвсякъде, зашеметен, той се хвана за онова, което каза Нарди, и му извика:

— Това начинание не беше ли национално? Ама Гарибалди, извинете, да не би да се сражава само за нашата независимост? Той се е бил и в Америка, и във Франция се би, рицарят на човечеството! Как така!

— Ти няма ли да мълкнеш, Шараме! — изрева тогава Белоне, като удари силно с юмрук по масата на президиума. — Не богохулствувай! Не прави обидни съпоставки! Смееш да сравняваш гарибалдийската епопея с палячовщината в Гърция? Засрами се! Засрами се, защото знай истинската причина за твоята защита на тия четирима палячовци! Но ние, знай това, вземайки тази вечер решение, ще направим голяма доброта и на тебе: ще те освободим от една нахална муха, от един ухажор, който посяга на честта на твоя дом. И ти трябва да гласуваш заедно с нас, разбрахме ли се? Заявлението трябва да бъде отхвърлено единодушно, по дяволите! Гласувай с нас! Гласувай с нас!

— Разрешете поне да се въздържа... — помоли го Шараме с молитвено сключени ръце.

— Не! С нас! С нас! — извикаха непоколебими и раздразнени всички членове на дружеството.

Правиха, струваха и накрая принудиха клетия Шараме да гласува „против“ заедно с тях.

Два дни по-късно в местното вестниче се появи следното протестно писмо на Гаспери, ранения при Домокос:

Получаваме и публикуваме следното писмо

Уважаеми господин Редактор,

От името на моите другари Ла Роза, Бети и Марколини Ви съобщавам решението, гласувано единодушно от Дружеството на ветераните гарибалдийци, по повод на нашето заявление да бъдем приети.

Нас ни отхвърлиха, господин Редактор!

Нашите червени ризи за господата от дружеството не са автентични. Точно така! И знаете ли защо? Защото, като не сме били още родени или сме били още в пелени, когато Джузепе Гарибалди — *истинският, единственият* — както пише в решението — тръгнал да се бие за освобождението на Родината, ние, горкичките, не сме били в състояние заедно с нашите бавачки и нашите майки да го последваме тогава и сме извършили грешката, че вместо това сме последвали Сина (който, изглежда, по мнението на гореспоменатите ветерани, сам не е Гарибалди) в свещената Елада. Хвърлят върху нас вината за печалния и унизителен край на Гръцко-турската война, сякаш ние в Домокос не се сражавахме и не победихме, оставяйки на бойното поле труповете на храбрия Фрати други герои.

Сега ще разберете, уважаеми господин Редактор, че ние не сме в състояние да защищаваме, както желаем, нашия Вожд, благородните идеали, които ни подтикнаха да се притечем при повика, нашите паднали и останали живи другари по оръжие от недостойната обида, съдържаща се в неокачествимото решение на нашите *ветерани*. Не сме в състояние, защото сме изправени пред очевидно оглупели старци. Това определение може на пръв поглед да се стори малко грубо, но няма да изглежда такова, когато се вземе пред вид, че споменатите господа са ни отхвърлили от дружеството, без да се замислят междувременно, че там членува някой, който *не само никога не е бил гарибалдиец*,

не само никога не е вземал участие в бойни действия, но смее на това отгоре да носи червена риза и да кичи гърдите си с цели седем медала, които не му принадлежат, защото са принадлежали на неговия брат, геройски загинал при Дижон.

След казаното, струва ми се, е излишно да правя други коментарии за решението. Заявявам, че съм готов да докажа с документи в ръка всичко, което твърдя. Ако бъда принуден да направя това, ще съмъкна и публично маската на този мним гарибалдиец, който независимо от това е имал наглостта да гласува заедно с другите против нашето приемане.

Междувременно, като Ви молим, уважаеми господин Редактор, да публикувате изцяло това мое протестно писмо във вашето издание, имам честта да се нарека

Ваш предан
Алесандро Гаспери

И на нас бе съобщено от известно време, че някой си господин членува в Дружеството на ветераните гарибалдийци, без да е нито ветеран, нито някога да е бил гарибалдиец. Никога не бихме споменали за това от уважение към родината, нито бихме се занимавали със случая, ако сега необмисленото действие на споменатото дружество не бе предизвикало справедливия протест на господин Гаспери и на другите храбри младежи, които са се сражавали в Гърция. Считаме, че за да даде някакво удовлетворение на младежите и за да запази достойнството си, Дружеството на ветераните би трябвало поне да изключи този свой член, който от всяка гледна точка не е достоен да бъде такъв.

(Бел, на ред.)

Докато цялото градче удивено коментираше протестното писмо на Гаспери, Амилкаре Белоне с вестничето в ръка връхлетя разярен в клуба на дружеството и като се сблъска в Карландреа Шараме, който,

тъжен и нищо неподозиращ, се отправяше към кафенето на площада, го сграбчи за гърдите и го хвърли на един стол, навирайки с другата си ръка вестника в лицето му.

— Чете ли? Чети тук!

— Не... Как... какво е станало? — измънка Шараме, зашеметен от внезапната грубост.

— Чети! Чети! — извика му отново Белоне, стисна юмруци, за да сдържи гнева си, и започна да се разхожда из стаята като лъв в клетка.

Бедният Шараме потърси с несигурни ръце очилата си, постави ги на върха на носа, ала не знаеше какво трябва да прочете във вестника. Белоне се приближи, измъкна го из ръцете му, отвори го и му показва протестното писмо на втора страница.

— Тук! Тук! Чети тук!

— Ax! — възклика горчиво Шараме, след като прочете заглавието и подписа. — Аз казвах ли ви?

— Чети, чети нататък! — изрева му Белоне и отново почна да се разхожда.

Шараме започна да чете кратко и мълчаливо. По едно време свъси вежди, после ги отпусна, като ококори очи и отвори уста. За малко вестникът не падна от ръката му. Подхвана го, приближи го още повече към очите си, сякаш внезапно зрението му се бе замъглило. Белоне се беше спрял да го гледа с очи, изпускащи светковици, със стиснати ръце и чакаше треперещ някакъв протест, опровержение, обяснение.

— Какво ще кажеш? Вдигни глава! Погледни ме!

С мъртвешко лице, присвивайки клепачи около угасналите си очи, Шараме бавно поклати глава отрицателно, без да съумее да проговори. Оставил вестника на масата и сложи ръка на сърцето си.

— Чакай... — каза после той повече с движение на устните, отколкото гласно.

Опита се да преглътне, но езикът му внезапно се бе вдървил. Не можеше да си поеме дъх.

— Аз... — запелтечи после, като се задъхваше — аз бях там... в... в Калатафимн... в... Палермо и после в Милано... и после в Калабрия... в Мелито... и после на север, чак до... Неапол и после на река Волтурно...

— Как тъй си бил? Доказателства! Документи! Като какъв беше?

— Чакай... Аз със... със Стефанучо... Имах магаренце...

— Какво разправяш? Какво бълнуваш? Медалите чии са? Твои или на брат ти? Говори! Това искам да зная!

— Те са... остави ме да кажа... В Марсала... бяхме там, в шейсета, аз и Стефанучо, моето братче... Аз му бях като баща... на Стефанучо... Той беше едва на петнадесет години. Разбираш ли? Избяга ми от къщи, когато... когато *Хилядата стъпиха на брега*... за да следват Него, Гарибалди, заедно с доброволците... Връщам се в къщи — братчето го няма... Тогава наех едно магаренце... Най-напред го настигнах в Калатафими, за да го върна в къщи... На петнадесет години, какво можеше да направи, миличкият?... Ала той ме заплаши, че ще си пръсне черепа, тъй рече, с онази стара пушка, по-висока от него, дето му я бяха дали... Ако го принудя да се върне обратно... черепа... И тогава, убеден от другите доброволци, пуснах на свобода магаренцето. Та после трябваше да го плащам... И тръгнах заедно с тях.

— И ти стана доброволец? И се сражава?

— Не... нямах... нямах пушка...

— Но затова пък имаше страх!

— Не, не... Бях готов да умра, но не и да го изоставя!

— Значи, последва своя брат?

— Да, навсякъде!

Шараме почувствува някаква тръпка по гърба, от която се сви още повече и притисна по-силно сърцето си с ръка.

— А медалите? А червената риза? — започна отново Белоне, като гневно го разтърсваше. — Чии са? Твои или на брат ти? Отговаряй!

Шараме разпери ръце, без да посмее да вдигне глава, после каза:

— Тъй като Стефанучо не... не успя да им се порадва...

— Ти тръгна да се разхождаш с тях! — довърши изречението Белоне. — О, жалък измамник! И тъй успя да измамиш нашето доверие? Ти просто заслужаваш да те заплюя в лицето, заслужаваш... да ти... Но будиш самосъжаление! Ти още сега ще излезеш от дружеството: вън! Вън!

— Гоните ме от моя дом?

— Ние ще се махнем, още сега! Иди веднага да отковеш табелата от вратата! Но как тъй, как тъй никога не ми мина през главата

подозрението, че като си такъв глупак, значи, никога не си и зърнал Гарибалди, дори отдалече.

— Аз? — подскочи Шараме. — Аз ли не съм го видял! Ах, разбира се, че съм го видял! И дори му целунах ръцете! На площад Преторио му целунах ръцете, в Палермо, където се беше разположил на лагер! Ръцете!

— Мълчи, безсрамнико! Не желая повече да те слушам! Не желая повече да те гледам! Накарай да отковат табелата и тежко ти, ако посмееш отсега нататък да се кичиш с името гарибалдиец!

И Белоне се отправи разярен към вратата. Преди да излезе, се обърна и отново му извика:

— Безсрамник!

Останал сам, Шараме се опита да стане, но краката не го държаха: болното сърце бясно биеше в гърдите му. Хващайки се за масата, за стола, за стената, той се помъкна и се качи горе.

Като го видя да се появява в това състояние, Роро извика, но той ѝ направи знак да мълчи. После ѝ посочи скрина в стаята и почти задавено я попита:

— Ти... документите... на Ла Роза?

— Документи? Какви документи? — рече Роро уплашена, притичвайки да го подкрепи.

— Моите... документите на брат ми... — заекваше Шараме, като се приближаваше към скрина. — Отвори... Искам да видя...

Роро отвори чекмеджето. Шараме вмъкна сгърчена ръка в чекмеджето между изпокъсаните, пожълтели, завързани с канап документи и обръщайки угаснали очи към доведеницата, я попита:

— Ти... ти ли ги показва на Ла Роза?

Отначало Роро не можа да отговори, после уплашена и объркана каза:

— Поиска ми само да ги види... Какво лошо съм сторила?

Шараме се отпусна в ръцете ѝ и се разрида. Роро го завлече до креслото край леглото и го постави да седне, като уплашена викаше:

— Тате! Тате! Защо? Какво лошо съм сторила? Защо плачете? Какво се е случило?

— Върви... върви... Остави ме! — каза хрипливо Шараме. — Аз, дето ги защищавах... Единствен аз! Неблагодарници! Аз бях там! Аз го придружавах... На петнадесет години беше... И магаренцето...

При първите пушечни изстрели... Краката... краката... За двама страдах... А в Милацо... зад онази лоза... една буца пръст, тук по устната...

Роро го гледаше разтревожена и смяяна от несвързаните му думи.

— Тате... тате, какво говориш?

Но с широко отворени очи, очи без поглед, с ръка на сърцето, със стърчено лице, Шараме не я чуваше повече.

Той виждаше далече назад във времето.

Той наистина беше вървял заедно с малкото си братче, на когото беше като баща. Наистина го беше настигнал с магаренцето, първо в Калатафими, и му се беше молил със сключени ръце да възседне магаренцето и да се върне назад, в къщи, да бъде тъй милостив, ако не иска да го накара да умре от страх, като знае, че е изложен на смъртна опасност, а е още момче. Хайде! Хайде! Но братчето не искаше и да знае и тогава и той малко по малко се беше разпалил от ентузиазма на другите доброволци и беше тръгнал. После обаче при първите пушечни изстрели... Не, не беше пожелал да си възвърне изоставеното магаренце, защото, макар и страхът да беше по-силен от него, той не би избягал никога, като знаеше, че неговото братче се е намесило в схватката и може би тъкмо в този миг го убиват, неговото братче. Дори искаше да се втурне, да се хвърли в битката и да се остави да го убият, ако намери Стефанучо мъртъв. Но краката, краката! Какво може да направи един човек, който не е господар на краката си? Беше страдал наистина за двама, страдал беше неизказано много през време на битката и после. Ax, може би после много повече! Когато на бойното поле сред мъртвите и ранените бе търсил своето братче. Ала каква радост изпита, като го видя жив и здрав! И тъй го беше следвал чак до Палермо, до Джибилроса, където го беше чакал ни жив, ни умрял няколко дни, цяла вечност! В Палермо за проявената храброст Стефанучо бе записан в легиона на генуезките карабинери, който беше изтребен в решаващата битка при Милацо. Като по чудо не загина и той, Шараме, този ден. Спотаен в едно лозе, той чуваше от време на време тук-там особени тупканятия сред лозовите листа, но дори и през ум не му минаваше, че това може да са куршуми. И ето че тъкмо през лозата, зад която се беше скрил... Ax, това ужасно изсвистяване преди тупкането! Пълзешком, притиснат до земята, треперещ, се беше

опитал да се отдалечи. Но не успя, остана там под градушката на куршумите, ужасен, изгубил сили, и гледаше смъртта със собствените си очи при всяко думкане.

Значи, наистина познаваше всички ужаси на войната. Всичко онова, което разказваше, той го беше видял, чул, изпитал. Наистина беше участник във войната, макар и да не бе играл активна роля. Като се върна в Сицилия, след като Гарибалди подари на крал Виторио кралството на Двете Сицилии, той беше посрещнат като герой заедно с брат си Стефано. Шараме обаче не получи медали: получи ги Стефанучо, но все едно, че ги бяха дали на двамата. Освен това Шараме никога не се бе хвалил с нищо. Когато го караха да говори, той разказваше само онова, което беше видял. И никога нямаше да му хрумне да става член на дружеството, ако онази проклета вечер не го бяха почти принудили, вмъкнали насила. Заради честта, която му бяха оказали и за която в края на краищата той не се чувствуваше чак толкова недостоен, защото за родината бе страдал немалко, той се беше отблагодарил, като бе давал безплатен подслон толкова години наред на дружеството. Беше носил наистина червената риза на брат си и беше кичил гърдите си с не съвсем негови медали, но след като човек направи първата крачка, как да се върне назад? Бе принуден да постъпва тъй и тайно се беше оправдавал, мислейки, че така представлява своето клето братче на националните празници, своя клет Стефанучо, загинал при Дижон, Стефанучо, който достойно беше спечелил тези медали и не бе имал възможността да им се радва по време на хубавите патриотични празници.

Ето, в това беше цялата му вина. Бяха дошли новите гарибалдийци, бяха се спречкали със старите и беше пострадал той, който сам срещу всички се бе опитал да ги защити. Ах, неблагодарници! Те го убиха.

Като видя неговото землисто лице и хълтналите обърнати очи, Роро започна веднага да вика за помощ от прозореца.

Неколцина от съседите притичаха уплашени и задъхани.

— Какво е станало? Какво има?

Замръзнаха, като видяха Шараме, хъркащ на креслото.

Две по-смели съседки го хванаха под мишниците и за краката, за да го положат на леглото. Още не го бяха сложили да легне, когато...

— Ох! Какво?

— Вижте!

— Мъртв ли е?

Роро побледня, загледа го с изблещени очи. Вторачи се в съседите, които бяха надошли, и измърмори:

— Мъртв? Господи! Господи! Мъртв?

И се хвърли върху покойника, после падна на колене край леглото, зарови лице и протегна ръце:

— Прошка, тате! Татко скъпи, прошка!

Съседите не знаеха какво да мислят. Прошка? Защо? Какво се беше случило? Роро говореше за някакви документи, за някакви хартии... Какво разбираше тя от тях? Дръпнаха я от леглото и я извлякоха в другата стая. Неколцина притичаха да повикат Белоне, други останаха да бдят над мъртвия.

Когато председателят на Дружеството на ветераните заедно с Навета, Нарди и другите членове пристигна мрачен и бойко настроен, Карландреа Шараме лежеше на своето легло нагизден с червената си риза и седемте медала на гърдите.

Обличайки клетия старик, съседите мислеха, че ще му направят добро, като за последен път му сложат дрехата, която носеше по празници. Не му принадлежала? Нима не приписват на мъртвите върху надгробните камъни толкова много неверни неща, лъжи, и то по-лоши от тази? Хайде, медалите! И седемте медала на гърдите!

Пум, пум, пум — задумка Навета със своя дървен крак, приближи се до него намръщен, гледа го известно време, после се обърна към другарите си и мрачно попита:

— Ще му ги махнем ли?

Белоне, който се беше оттеглил заедно с другите в дъното на стаята до прозореца да разговаря, му направи знак да се приближи, вдигна рамене и потвърди мнението на съседите, като измърмори:

— Остави. Сега вече е мъртв.

Направиха му прекрасно погребение.

[1] Момче, младеж (ит.). Пичоти са наричали най-младите сицилиански доброволци, присъединили се към Гарибалди в 1860 г. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.